

ВІДГУК

офіційного опонента Авшенюк Наталії Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України про дисертацію Губіна Юрія Ігоровича «Система організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження. Динамічні зміни в архітектурі сучасних міжнародних відносин, поява гібридних безпекових викликів, цифровізація дипломатії та зміна геополітичних центрів впливу висувають принципово нові вимоги до підготовки фахівців міжнародних відносин, які мають володіти здатністю до стратегічного мислення, критичного аналізу інформації і безперервного самонавчання. У цих умовах класична модель вищої освіти, орієнтована на пасивне засвоєння навчального матеріалу, втрачає свою ефективність на користь інтенсифікації самостійної роботи студентів, яка трансформується з допоміжної форми навчання у повноцінний інструмент формування академічної й професійної автономії майбутніх спеціалістів. Адже специфіка професійної діяльності фахівців з міжнародних відносин вимагає вміння самостійно здійснювати моніторинг глобальних інформаційних потоків, аналізувати іншомовні першоджерела, прогнозувати розвиток міжнародних конфліктів та ухвалювати зважені рішення в умовах високого ступеню невизначеності поточної ситуації. Ефективне формування таких навичок неможливе без системно організованої, методично забезпеченої і цифровізованої самостійної роботи, де студент є активним суб'єктом освітнього процесу, а викладач виконує роль ментора та фасилітатора.

Вибір університетів Великої Британії як об'єкта дослідження зумовлений їхнім світовим лідерством у сфері вищої освіти загалом та підготовки фахівців міжнародних відносин зокрема. Британська вища школа історично базується на концепції навчання, центрованого на студентові та мінімізації аудиторних годин на користь глибокої індивідуальної траєкторії. Дослідження британського досвіду дозволяє експлікувати унікальні механізми організації самостійної роботи: від традиційної тьюторської системи та дебатів до інтеграції сучасних віртуальних навчальних середовищ та специфічних критеріїв оцінювання самоспрямованого навчання. У контексті наведених вище міркувань вважаємо дослідження Губіна Юрія Ігоровича «Система організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії» актуальним, що відображає сучасні запити суспільства на підвищення якості вищої освіти та підготовки кваліфікованих спеціалістів для налагодження й поглиблення міждержавної комунікації України на її шляху інтеграції в глобальний соціально-економічний простір.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). Автором дисертації вперше на підставі порівняльно-педагогічного аналізу виявлено особливості організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії на структурному, управлінському, змістовому й технологічному рівнях; у виразно можливості використання конструктивних ідей британського досвіду в умовах

українського освітнього простору з урахуванням правових, організаційних і дидактичних особливостей національної системи вищої освіти.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні системи організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин у Великій Британії як цілісного, структурованого та нормативно регламентованого педагогічного феномену, що ґрунтується на принципі інтегрування широкої академічної самостійності студента з наскрізним педагогічним супроводом. Крізь призму структурно-функціонального аналізу організацію самостійної роботи студентів розкрито через механізми персоналізації та індивідуалізації навчання з актуалізацією формування специфічних дослідницьких і комунікативних компетентностей. Особливу увагу приділено аналізу підходів до розвитку багатofункціональних цифрових екосистем британських університетів, що забезпечує реалізацію самостійної навчальної діяльності студентів, які здобувають кваліфікацію з міжнародних відносин на засадах студентоцентризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що Ю.І. Губіним у підрозділі 3.2. дисертації сформульовані рекомендації щодо впровадження ідей позитивного британського досвіду організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин у практику вітчизняної вищої освіти на загальнодержавному й інституційному рівнях за вісьмома взаємопов'язаними напрямками (нормативно-законодавчим, цільовим, управлінським, змістовим, організаційно-технологічним, методичним, стратегічним, особистісним та діагностичним) з урахуванням результатів порівняльно-педагогічного аналізу.

Насамперед, структуровані результати дослідження слугують корисним джерелом для професійного розвитку фахівців із розроблення освітніх політик та відповідного законодавства для забезпечення конкурентоспроможної, гнучкої й динамічної системи вищої освіти в інтересах міжкультурної дипломатичної стабільності та розвитку України. Водночас, матеріали дисертації можуть бути використані українськими науковцями в порівняльно-педагогічних студіях; отримані результати доцільно застосовувати науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти для розширення та вдосконалення змісту навчальних дисциплін, як освітніх компонентів програм підготовки здобувачів освіти, що уможливить глибше зрозуміння персоналізації й студентоцентрованості організації освітнього процесу, враховуючи підходи та досвід Великої Британії.

З огляду на теоретичні і практичні здобутки, висновки та результати, висвітлені у тексті дисертації, створюють фундамент для подальшого вдосконалення вітчизняної системи вищої освіти з урахуванням принципів дослідницького і рефлексивного навчання, що відповідає вимогам сучасного міжнародного експертного середовища й управління якістю підготовки фахівців міжнародних відносин.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Аналіз змісту дисертації й публікацій Ю.І. Губіна є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність представлених автором результатів дослідження. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується адекватно використаними теоретичними й емпіричними методами дослідження, логікою викладу змісту роботи, значною інформаційною насиченістю дисертації й методологічною виваженістю. Методологічна зрілість

автора простежується валідністю обґрунтованих у першому розділі дисертації методологічних підходів (системного, діяльнісного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, контекстного, дослідницького, інформаційно-аналітичного, рефлексивного) та принципів (студентоцентрованості, академічної автономії, дослідницької спрямованості, конструктивного узгодження, керованої самостійності, розвитку критичного мислення, міждисциплінарності, рефлексивності, варіативності, неперервності навчання, цифрової підтримки навчання, науковості, системності, послідовності) організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин. Цілісне обґрунтування методологічного апарату дослідження сприяє системному переосмисленню підходів до організації самостійної роботи в університетах України з урахуванням британського досвіду, зокрема щодо переходу від використання репродуктивних до дослідницьких і проблемно-орієнтованих завдань; від формального контролю до формувального оцінювання, від ізольованої до інтегрованої в освітній процес самостійної роботи.

Виконана робота переконує щодо вміння дослідника систематизувати і узагальнювати наукові й практичні напрацювання в контекстних і нормативних аспектах досліджуваного явища, проводити критеріально-обумовлений порівняльно-педагогічний аналіз, пропонувати рішення та бачити перспективи розвитку обраної проблеми дослідження. Це свідчить про те, що Ю.І. Губін успішно оволодів основними дослідницькими компетентностями, які є необхідними для отримання ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, а його наукова робота є певним внеском у розширення наукової проблематики з модернізації вищої освіти у міжнародному вимірі.

Викладений у вступі науковий апарат дисертації уможливив формування цілісного алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми. Обрані автором дисертації методи дослідження (пошуковий, компаративний, прогностичний, структурно-функціональний аналіз, спостереження) відповідають специфіці компаративного дослідження і забезпечують валідність одержаних результатів, що підтверджується забезпеченням кваліфікованої роботи з науковою літературою, нормативно-правовими й методичними документами, фактами і даними задля аналізу поняттєво-термінологічного апарату роботи і виявлення основних наукових підходів до тлумачення феномену «самостійна робота» у вищій освіті; простеження еволюції форм самостійного навчання студентів у Великій Британії; визначення технологій проектного і цифрового навчання у самостійній роботі майбутніх фахівців міжнародних відносин; а також встановлення подібних і відмінних рис організаційних моделей самостійної роботи студентів в освітніх програмах університетів Великої Британії та України.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю здобувача у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних масових заходах різного рівня. Основні положення та результати наукового дослідження відображено в 9 науково-методичних працях, з яких 4 наукові статі у фахових виданнях України; 4 публікації апробаційного характеру у збірниках матеріалів наукових конференцій, а також 1 методичні рекомендації.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дисертація має чітку структуру: анотації (українською й англійською мовами), вступ, три розділи,

висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Зміст виразно відображає тематику дослідження, обґрунтування сформульованих положень з орієнтацією на науково-теоретичні засади педагогічної компаративістики, сучасні тенденції розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої освіти, і вирізняється обґрунтованістю та системністю підходу до дослідження процесів формування цілісного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток автономії здобувачів освіти, їхніх дослідницьких умінь і критичного мислення.

У першому розділі «Теоретичні засади організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин» здобувачем наукового ступеня доктора філософії здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми. На особливу увагу заслуговує проведений автором історіографічний аналіз наукових джерел, який дозволив об'єктивно виявити лакуну в порівняльно-педагогічному дискурсі: попри значний масив досліджень самостійної роботи, досвід університетів Великої Британії щодо підготовки фахівців міжнародних відносин досі не отримав належного системного висвітлення. Автор справедливо фокусує увагу на необхідності вивчення організаційно-педагогічних, методичних і цифрових умов автономного навчання для їх подальшої адаптації в Україні.

Високо оцінюємо проведену термінологічну роботу. Дисертант логічно впорядкував систему взаємопов'язаних понять (зокрема «independent learning», «self-directed learning», «autonomous learning»), переконливо довівши, що такий термінологічний плюралізм є обґрунтованим відображенням сучасної студентоцентрованої парадигми британської освіти. Вагомим теоретичним здобутком автора є концептуалізація самостійної роботи як наскрізної компетентності здобувача; інтегрованої характеристики всього освітнього процесу (від аудиторної роботи до позааудиторних досліджень); базового чинника розвитку академічної автономії та готовності до діяльності в глобалізованому середовищі.

Другий розділ дисертації «Дидактичні засади системи організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії» має увиразнене практикоорієнтоване та фактологічне наповнення. Наукову цінність становить експлікація змісту самостійної роботи студентів у британських університетах, який за своєю суттю є міждисциплінарним і дослідницьким. Ю.І. Губін на основі аналізу 40 освітніх програм провідних університетів Великої Британії – University of Cambridge, London School of Economics and Political Science, King's College London, University of Essex, University College London, University of Warwick, University of Sheffield, University of Sussex, University of Exeter, University of Nottingham, University of Birmingham, University of Kent, University of York розкрив, як через змістове наповнення навчальних дисциплін, аналітичні форми (політичні брифи, есе, аналіз кризових ситуацій) та роботу з емпіричними даними формуються професійні компетентності конкурентоспроможного фахівця міжнародних відносин: дослідницька, аналітична, комунікативна, самоменеджменту тощо.

Серед беззаперечних переваг розділу слід наголосити на аналізі інституційних і технологічних механізмів підтримки студентів у Великій Британії, до яких автором дисертації віднесено: академічне тьюторство (обґрунтовано роль тьютора як фасилітатора, що забезпечує персоналізований супровід індивідуальної освітньої траєкторії); інноваційний інструментарій (охарактеризовано методику впровадження технологій «перевернутого класу», мисленнєвих експериментів, цифрового сторітелінгу та симуляційних ігор); проєктне навчання (ефективна технологія для

розвитку командної взаємодії, аналізу ризиків та професійної комунікації); цифровізація освітнього середовища (охарактеризовано можливості платформ (Moodle, Blackboard, Canvas) та доступ до спеціалізованих міжнародних аналітичних баз даних як чинника розвитку інформаційно-аналітичної грамотності).

У третьому розділі «Перспективи впровадження в Україні конструктивних ідей британського досвіду організації самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців міжнародних відносин» автор демонструє зрілість як дослідник-компаративіст, пропонуючи конкретні шляхи модернізації вітчизняної вищої освіти відповідного профілю на підставі об'єктивного аналізу організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в українських університетах та виявлення системних проблем: переважання репродуктивних завдань, недостатню інтеграцію самостійної роботи в аудиторний процес та слабкий розвиток професійної автономії студентів. Здійснений порівняльно-педагогічний аналіз за 18 якісними критеріями дозволив чітко протиставити британську модель (де самостійна робота є наскрізним філософським і практичним стрижнем навчання) українській (де вона частіше функціонує як формальне відпрацювання годин навчального плану).

Загальні висновки логічно поєднанні зі змістом дисертації і відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. Результати порівняльно-педагогічного дослідження Губіна Юрія Ігоровича супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді 9 таблиць, 11 рисунків та 18 додатків, які суттєво розширюють і поглиблюють змістове поле дисертаційного дослідження.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Дисертація Губіна Юрія Ігоровича «Система організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії», є повністю самостійним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати та положення, має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок автора в педагогічну науку. Представлені в дисертації положення та ідеї є виваженими, оригінальними й обміркованими автором дисертації. Цілісний аналіз тексту дисертації Ю.І. Губіна дає підстави стверджувати, що автор у повному обсязі дотримувався вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому позитивно оцінюючи новизну, теоретичне і практичне значення рецензованого дослідження Ю.І. Губіна, обґрунтованість отриманих результатів, вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання щодо його можливого удосконалення у контексті наукової дискусії.

1. У дисертації здійснено ретельний аналіз організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії як моделі індивідуалізації й персоналізації навчання та розвитку академічної автономії студентів у сучасному університетському середовищі. Водночас, на нашу думку, доцільним було б більш розгорнуто обґрунтувати вплив основоположних принципів формування загальноєвропейського освітнього простору і рекомендацій Болонського процесу на розвиток досліджуваного феномену.

2. У першому розділі дисертації автором умотивовано еволюцію форм самостійного навчання студентів у Великій Британії. Разом з тим у тексті

недостатньо уваги приділено обґрунтуванню критеріїв поділу визначеного періоду розвитку досліджуваного явища на чотири етапи.

3. Заслуговує на схвалення докладний аналіз термінологічного апарату дослідження, однак доцільним було б чіткіше окреслити авторське розмежування ключових понять («independent learning», «self-directed learning», «self-regulated learning», «autonomous learning» тощо) та конкретизувати авторське визначення ключової категорії дослідження на основі встановлених організаційних, змістових, дидактичних особливостей організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії.

4. Висвітлення цифрового освітнього середовища у другому розділі дисертації є ґрунтовним і відображає інноваційні підходи до організації освітнього процесу в університетах Великої Британії, однак певною мірою поза увагою автора дисертації залишаються ризики та виклики цифровізації, такі як проблеми доступності до технологій або залежність від їх надмірного використання, перевантаження здобувачів тощо. Урахування цих аспектів надало б дослідженню більш збалансованого характеру.

5. Окремого доопрацювання, на нашу думку, потребує питання оцінювання результатів самостійної роботи, яке в дисертації розкрито дещо фрагментарно. Зокрема, недостатньо уваги приділено інструментарію формувального оцінювання, механізмам зворотного зв'язку та критеріям вимірювання рівня сформованості навчальної автономії студентів.

6. Певним дискусійним моментом оформлення дисертації є наявність в основному тексті рисунків з англomовним описом та легендою. Вважаємо, що доцільним було б зробити їхній переклад на українську мову з метою сприяння доступності візуалізації аналітичних даних для широкої когорти зацікавлених осіб.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Вважаємо, що викладеним текстом дисертації Ю.І. Губін підтвердив здатність ґрунтовно вивчати досліджувану проблему, екстраполювати положення зарубіжних авторів, а також власні висновки та авторські узагальнення у контекст сучасної української компаративістики, виявляти й обґрунтовувати пріоритетні напрями розвитку вищої освіти Великої Британії та України, що об'єктивно підтверджує його наукову ерудицію, високий рівень теоретичних знань та акумульований науково-педагогічний досвід. Відзначимо, що автора вирізняє вміння фахово визначати та розв'язувати поставлені завдання, а також прогнозувати перспективні напрями дослідження.

Висловлені нами зауваження мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну й практичну значущість дисертації, та зосереджують увагу на більш докладному вивченні окремих проблем вищої професійної освіти і педагогічної науки загалом.

Загальна оцінка дисертації та наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня та з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація «Система організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії», є завершеною науковою працею, в якій її автором, Губіним Юрієм Ігоровичем, отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі вищої освіти та порівняльної педагогіки, що уможливило вирішення важливої проблеми в річці обґрунтування теоретичних, нормативних, методичних засад підготовки фахівців згідно з підходами

індивідуалізації й автономності, цифровізації й проєктності до організації освітнього процесу в університетах Великої Британії. Дисертація Губіна Юрія Ігоровича «Система організації самостійної роботи майбутніх фахівців міжнародних відносин в університетах Великої Британії», подана на здобуття ступеня доктора філософії повною мірою відповідає чинним вимогам, які висуваються до кваліфікаційних робіт зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, вимогам до оформлення дисертаційних досліджень, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи зазначене, Губін Юрій Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач відділу
зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти
дорослих Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

Наталія АВШЕНЮК

